نشریه فرهنگ و ارتقای سلامت فرهنگستان علوم پزشکی
دوره ششم، بهار ۱۴۰۱، شماره اول، صفحات ۱۴۹ تا ۱۵۶

دیدگاه

سیاست‌های امنیت غذایی و تغذیه در جهان و ایران: با نگاهی به تأثیر چالش‌های همه‌گیری کووید-۱۹

حمید بهلولی[1*]

۱. ***نویسنده مسئول:** استاد مدعو سیاست‌گذاری عمومی دانشگاه تهران، مشاور دبیرخانه شورای عالی سلامت و امنیت غذایی کشور، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، تهران، ایران، dr.bohloli@gmail.com

دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۱۲/۱۵ پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۱۲/۲۳

چکیده

زمینه و هدف: در دوران همه‌گیری کووید-۱۹ امنیت غذایی بخصوص در کشورهای درحال توسعه کاهش یافته است و آثار سوء آن بر سلامت مردم این کشورها نمودار شده است. هدف این مقاله جلب توجه سیاست‌گذاران و دست اندرکاران برای درک واقعیت‌های زمینی-زیستی و مخاطرات رو به تزاید ناامنی غذایی خصوصا در دوره همه‌گیری بر سلامت و امنیت ملی در جهت اقدام مناسب است. در این نوشتار به نقش حکمرانی و سطوح مختلف سیاست‌گذاری در ارتقای امنیت غذایی پرداخته می‌شود.

روش: این مقاله با روش بررسی ادبیات حیطه مورد نظر Scoping Review و برداشت آزاد Free perception از مستندات علمی و گزارش‌های سازمان‌های بین‌المللی به همراه تلخیص و ترجمه و تحلیل تهیه شده است.

یافته‌ها: عوامل مؤثر بر ناامنی غذایی مانند چالش‌های زیست محیطی، سیاسی، اجتماعی، رشد جمعیت و همه‌گیری کووید-۱۹ در روند جهانی امنیت غذایی معرفی شده است. مسایل مبتلابه کشورهای در حال توسعه در موضوع امنیت غذایی بحث شده و سیاست‌های راهبردی توسعه امنیت غذایی در کشورتحلیل شده است.

نتیجه‌گیری: جهان به سمت ناامنی غذایی بیشتر در حرکت است و همه‌گیری کووید-۱۹ این روند را تشدید کرده است. کشورهای در حال توسعه با ریسک ناامنی غذایی بیشتری در آینده مواجه خواهند شد. امنیت سلامت نیازمند امنیت غذایی است و به منظور دستیابی به امنیت غذایی به هم‌افزایی و انسجام بیشتر در تدوین و اجرای سیاست‌ها در بخش‌های مختلف نیاز است که توسط سرمایه‌گذاری‌های استراتژیک بیشتری از دو بخش دولتی و خصوصی می‌بایست پشتیبانی شود. پیش نیاز امنیت غذایی، امنیت آب است و کشور ما برای عبور از بحران‌ها و تأمین حکمرانی امنیت غذایی، امنیت آب و امنیت سلامت نیازمند درک عمیق امنیت همبسته نظام‌مند و ایجاد انسجام سیاستی است.

کلیدواژه‌ها: امنیت غذایی، سیاست تغذیه، کشورهای درحال‌توسعه، کووید-۱۹

مقدمه

تقویت سطح امنیت غذایی کشور با سطح امنیت حکمرانی عمومی در ارتباط بوده و نیازمند سیاست‌گذاری دقیق و علمی آگاه از شواهد و مدیریت حکیمانه و دانش‌مدارانه است و هر گونه غفلت از آن می‌تواند موجب بحران‌های فراگیر شود. حکمرانی امنیت غذایی به تأمین و حراست از حاکمیت غذا یعنی حق مردم برای دسترسی به غذای سالم و مناسب از نظر فرهنگی و تولید شده از طریق روش‌های اکولوژیکی سالم و پایدار قابل تعریف توسط سیستم‌های غذایی و کشاورزی بومی و محلی است. حقی که با مردمسالاری و حقوق بشر در ارتباط دوسویه است.

همزمانی عدم امنیت غذایی بایسته و سوء تغذیه و بحران بیماری کووید-۱۹ در همه کشورهای مبتلابه دارای اثرات هم افزاینده می‌باشد. یکی از آثار شکننده بیماری کووید-۱۹ در دنیا و خصوصا کشورهای آلوده دنیا به ویروس کرونا در حوزه تغذیه و امنیت غذایی است که به صورت مستقیم از طریق آثار زیستی و کاهش سیستم ایمنی بدن و عوارض ناتوان‌کننده بیماری و تغییر چرخه زندگی و کاهش فعالیت بدنی به دلیل خانه‌نشینی و به صورت غیرمستقیم از طریق رکود اقتصادی و کاهش معیشت، کاهش تولید یا افزایش قیمت مواد غذایی مغذی موجب آثار سوء کاهش امنیت غذایی و شکاف تغذیه‌ای و در نهایت کاهش سطح سلامتی می‌شود و بین این دو رابطه چرخه معیوب برقرار است(۱).

اگر چه بررسی این عوارض و آثار آن در کشورهای توسعه یافته مورد

توجه است؛ متأسفانه در کشورهای در حال توسعه مورد غفلت واقع می‌شود. امنیت غذایی در کشورهای در حال توسعه نقطه ورود به موضوع پیچیده و چالش‌برانگیزی است که با حوزه‌های دانشی بسیاری چون علوم سیاسی و سیاست‌گذاری، اقتصاد، مطالعات کشاورزی و سیاست‌های بهداشت و درمان و در هر چهار سطح سیاست‌گذاری کلان، بینابینی، تصمیم و ارایه ارتباط دارد. هدف این مقاله جلب توجه سیاست‌گذاران و دست‌اندرکاران برای درک واقعیت های زمینی-زیستی و مخاطرات رو به تزاید ناامنی غذایی خصوصا در دوره همه‌گیری بر سلامت و امنیت ملی در راستای سیاست‌گذاری و اقدام مناسب است. در این مقاله به نقش حکمرانی امنیت غذایی بخصوص در دوران همه گیری کووید-۱۹ پرداخته می‌شود.

روش

این مقاله با بررسی متون و اسناد به روش «ادبیات حیطه نظر» (Scoping Review) و برداشت آزاد(Free perception) به همراه تلخیص و ترجمه گزارش مشترک امنیت غذایی و تغذیه که توسط فائو و با مشارکت بسیاری از سازمان‌های بین‌المللی چون سازمان جهانی بهداشت درسال۲۰۰۰ و سال ۲۰۲۱ و همچنین گزارش جهانی امنیت غذایی که توسط شبکه سازمان‌های بین‌الملل در سال ۲۰۰۰ منتشر شده است و همچنین کتاب‌های معتبر در ادبیات جهانی امنیت غذایی به خصوص در کشورهای در حال توسعه و خاورمیانه و مقالات منتشره مرتبط، روی موضوع اهمیت حکمرانی امنیت غذایی برای کشورو ارتباط چرخه‌ای آن با بیماری کووید-۱۹ تأکید می‌کند.

یافته‌ها

تحلیل وضعیت جهانی از منظر امنیت غذایی

آنچه در دنیای امروز مشهود و مورد تأکید است امنیت هم پیوست (Security Nexus) مابین آب و انرژی و زمین (شامل محیط زیست و همه محصولات کشاورزی) است. چنانچه از مطالعات بر می‌آید دلیل کاهش امنیت غذایی در کشورهای در حال توسعه و در بسیاری از موارد به دلیل کاهش و ناپایداری امنیت آب و انرژی بوده است. مطالعه‌ای که اوکومو و همکاران در سال ۲۰۲۱ در آفریقا انجام داده‌اند گزارش مصرف بیش از حد آب‌های شیرین منطقه برای مصارف کشاورزی و خطر شکستن امنیت همبسته آب و غذا و انرژی را گزارش کرده است که تقریباً مشابه وضعیت کشور ما است (۲). برآوردهای گزارش سال ۲۰۱۹ سازمان جهانی غذا و کشاورزی (فائو) نشان می‌دهد که چشم‌انداز ریشه‌کنی گرسنگی تا سال ۲۰۳۰ مطابق سند توسعه پایدار سال ۲۰۱۵ سازمان ملل نه تنها دور از انتظار است؛ بلکه روند گرسنگی در جهان رو به تزاید است و اگر چه در سال ۲۰۰۰ نزدیک به ۶۹۰ میلیون نفر، یا ۸,۹ درصد از جمعیت جهان گرسنه بودند و در هر سال ۱۰ میلیون نفر به آن اضافه می‌شوند. برحسب داده‌های تازه در دسترس، تعداد افراد تحت تأثیر گرسنگی در سطح جهان از سال ۲۰۱۴ به آرامی در حال افزایش است(۳).

در سال ۲۰۱۹، نزدیک به ۷۵۰ میلیون نفر -یا تقریباً از هر ده نفر یک نفر در جهان - در معرض سطح شدید ناامنی غذایی قرار داشتند. در سال ۲۰۱۹، نزدیک به ۷۵۰ میلیون نفر -یا تقریباً از هر ده نفر یک نفر در جهان -در معرض سطح شدید ناامنی غذایی قرار داشتند. اگر چه انتظار می‌رود کووید -۱۹ چشم‌انداز کلی امنیت غذایی و تغذیه را بدتر کند. شکاف ناامنی غذایی ممکن است در کشورها و گروه‌های جمعیتی ظاهر شود که به‌طور سنتی تحت تأثیر قرار نگرفته‌اند (CHENAL Camille)، گزارش سال ۲۰۲۱ فائو بر مبنای رصد پنج ساله نحوه پیشرفت به سمت پایان دادن به گرسنگی و انواع سوتغذیه در چارچوب SDG۲ و بررسی عوامل و پیش‌ران‌های اصلی و حاکمیتی امنیت غذایی و تغذیه در جهان در سال جاری تهیه شده است و در نهایت یک نسخه آزمایشی اولیه را ارایه می‌کند که بر روی یک وجه منفی مبتنی بر روندشناسی و یک وجه مثبت مبتنی بر سناریونویسی تحول استوار شده است.

این گزارش روشن می‌سازد که با کمتر از یک دهه تا ۲۰۳۰، ما در مسیر پایان دادن به گرسنگی و سو تغذیه در جهان نیستیم -در واقع ما در مسیر اشتباه حرکت می‌کنیم. پس از ۵ سال تقریباً بدون تغییر، شیوع سوتغذیه از ۸/۴ درصد در سال ۲۰۱۹ به حدود ۹/۹ درصد در سال ۲۰۲۰ افزایش یافته است، به این معنی که بین ۷۲۰ تا ۸۱۱ میلیون نفر در جهان در سال ۲۰۲۰ با گرسنگی روبه‌رو شده‌اند -یعنی ۱۶۱ میلیون نفر بیشتر از ۲۰۱۹. این گزارش اذعان می‌دارد اگرچه محدودیت‌های اطلاعاتی مانع از این شده است که این گزارش تأثیر همه‌گیری را بتواند به‌طور کامل محاسبه کند ولی تخمین زده می‌شود که ۲۲ درصد از کودکان در سال ۲۰۲۰ تحت تأثیر کوتاهی رشد قرار گرفته‌اند، ۶/۷ درصد از کاهش وزن و ۵/۷ درصد از اضافه وزن بد غذایی برخوردار بودند. «قرنطینه ناشی از کووید-۱۹ در اوایل سال ۲۰۲۰ پیامدهای بهداشتی، اقتصادی و اجتماعی در سطح جهان داشت»(۴).

رکود اقتصادی در سال ۲۰۲۰، که عمدتاً نتیجه اقدامات مهار کووید-۱۹ در سراسر جهان بود، به یکی از بزرگترین عوامل افزایش گرسنگی در جهان در دهه‌های گذشته تبدیل شده است، که تقریبا تمام کشورهای کم درآمد و متوسط را تحت تأثیر قرار داده است و می‌تواند دستاوردهای قبلی تغذیه خوب را معکوس کند. همه‌گیری کووید-۱۹ از، آسیب‌پذیری‌های ایجاد شده در سیستم‌های غذایی ما طی سال‌های اخیر به عنوان یک نتیجه از عوامل اصلی چون آسیب‌های محیط زیستی و تنوع آب و هوایی، افراط گرایی، تضاد و رکود اقتصادی پرده‌برداری کرده است. بدون شک، پیوند باید برای دستیابی به SDG۲ تقویت شود (FAO ۲۰۱۹) پیشران‌های فوق‌الذکر و سطح بالای نابرابری و سایر عوامل افزایش هزینه غذاهای مغذی -در حوزه زنجیره‌های تأمین مواد غذایی (تولید و محیط ذخیره)، همچنین تقاضای مصرف‌کننده و اقتصاد سیاسی مواد غذایی -در پشت این کمبود قابل توجه در سیستم‌های غذایی ما وجود دارند. «شواهد حاکی

از آن است که در کشورهایی با عدم تحقق رژیم غذایی سالم ما بین سال‌های ۲۰۱۷ و ۲۰۱۹ به‌ویژه کشورهای با درآمد متوسط پایین (LMICs)، میزان ناامنی غذایی متوسط یا شدید افزایش یافته است». گزارش ۲۰۲۱ فائو تأکید می‌کند که از مدت‌ها قبل از همه‌گیری کووید-۱۹، چندین عامل اصلی جهان را از مسیر پایان دادن به گرسنگی و سوء تغذیه در همه اشکال آن تا سال ۲۰۳۰ خارج کرده‌اند. علاوه بر این، پیشرفت در کاهش ازدیاد کوتاه قدی کودکان به طور قابل توجهی کند شده است و اضافه وزن و چاقی بزرگسالان همچنان در کشورهای ثروتمند و فقیر به‌طور یکسان در حال افزایش است (۵).

این گزارش اولین ارزیابی جهانی از ناامنی غذایی و سوءتغذیه برای سال ۲۰۲۰ را ارائه می‌کند و نشان می‌دهد که گرسنگی در سناریویی که با تأثیرات پایدار همه‌گیری کووید-۱۹ پیچیده‌تر شده است، تا سال ۲۰۳۰ ممکن است چگونه باشد. همچنین شامل برآوردهای جدیدی از هزینه و مقرون‌به‌صرفه بودن رژیم های غذایی سالم است که ارتباط مهمی ما بین شاخص‌های امنیت غذایی و تغذیه و تجزیه و تحلیل روند آنها فراهم می‌کند. این محرک‌ها، که فراوانی و شدت آن‌ها در حال افزایش است، شامل درگیری‌ها، تغییرات آب و هوایی و افراط‌گری، و کندی و رکود اقتصادی می‌شود که همگی به دلیل عوامل زمینه‌ای فقر و سطوح بسیار بالا و مداوم نابرابری تشدید می‌شوند. از درک ترکیبی این دانش، به‌روزرسانی‌ها و تجزیه‌وتحلیل‌های اضافی ایجاد می شود که برای ایجاد دیدگاهی جامع از تأثیرات ترکیبی این محرک‌ها، (هم بر یکدیگر و هم بر روی سیستم‌های غذایی)، و چگونگی تأثیر منفی آنها بر امنیت غذایی و تغذیه در سراسر جهان مؤثر است.

محرک‌های اصلی و عوامل زمینه‌ای چالش‌برانگیز امنیت غذایی و تغذیه در جهان: ترکیبی از چهار نسخ قبلی گزارش‌های فائو

گزارش ۲۰۱۷ فائو بر تأثیر تضاد و درگیری تأکید می‌کند و آن را یک تهدید بزرگ برای امنیت غذایی، تغذیه و عامل اصلی بحران‌های جهانی غذا می‌داند (۶).

گزارش ۲۰۱۸ فائو بر موضوع تغییرپذیری آب و هوا (ویرایش ۲۰۱۸) متمرکز بوده و آن را محرک کلیدی در افزایش اخیر گرسنگی جهانی، یکی از علل اصلی بحران‌های شدید غذایی و عاملی کمک‌کننده به سطوح هشداردهنده سوء تغذیه معرفی می‌کند (۷).

گزارش ۲۰۱۹ فائو کندی و رکود اقتصادی را عامل اصلی افزایش گرسنگی و ناامنی غذایی می‌داند. (۳).

گزارش ۲۰۲۰ فائو مقرون به‌صرفه نبودن رژیم‌های غذایی سالم و افزایش هزینه‌های مواد غذایی مغذی را با افزایش ناامنی غذایی و همه اشکال سوءتغذیه، از جمله کوتاه قدی، کاهش وزن، اضافه وزن و چاقی همراه می‌داند (۸).

گزارش ۲۰۲۰ فائو فقر و نابرابری را در چهارچوب دلایل ساختاری اساسی ناامنی غذایی و سوء تغذیه در همه اشکال آن می‌داند و عنوان می‌کند که فقر بر کیفیت تغذیه رژیم‌های غذایی تأثیر منفی می‌گذارد. آسیب‌پذیری‌های ساختاری، از جمله نابرابری‌های مربوط به جنسیت، جوانان، قومیت، مردم بومی و افراد دارای معلولیت، تمایل دارند فقر، ناامنی غذایی و سوءتغذیه را در طول دوره‌های کندی و رکود اقتصادی، یا به دنبال درگیری‌ها و بلایای مرتبط با آب و هوا تشدید کنند. این سطوح از نابرابری توسط همه‌گیری کووید-۱۹ شتاب می‌گیرد (۳، ۸).

عوامل مؤثر بر ناامنی غذایی در جهان درحال‌توسعه

جان اشلی در کتاب «امنیت غذایی در جهان در حال توسعه» (۲۰۱۶) عامل اصلی عدم امنیت غذایی را رشد جمعیت و رقابت برای دسترسی به منابع محدود غذایی در کنار اقتصاد سیاسی و فشار تولیدکنندگان جهانی غذا می‌داند و حاکمیت غذایی را در تراز بین‌المللی حق انتخاب سیاست غذایی و کشاورزی توسط هر کشوری با حفظ حقوق استفاده و مدیریت اراضی، سرزمین‌ها، آب‌ها، بذرها، دام‌ها و تنوع زیستی موجود توسط مردم بومی هر کشور می‌داند و ستم و نابرابری بین زن و مرد، مردمان، گروه‌های نژادی، طبقات اجتماعی و اقتصادی و نسل‌ها در دسترسی به غذا را مبتنی بر بیانیه ضد استعماری نائلینی در سال ۲۰۰۷ مردود می‌داند (۹).

این نویسنده در ادامه مهم‌ترین علل مورد بحث ناامنی غذایی را فقر و آگاهی ناکافی می‌داند. تخریب محیط زیست و تغییرات آب و هوایی؛ افزایش قیمت مواد غذایی و بی‌ثباتی قیمت؛ تعارض؛ محیطی نابهینه برای امنیت غذایی پیش تمایل جامعه به بیماری‌ها و گرفتاری‌های روده‌ای؛ اجاره زمین در مقیاس بزرگ در یک کشور توسط کشور دیگر و مناطق وسیعی از زمین‌های قابل کشت برای تولید سوخت زیستی را بر این دلایل می‌افزاید. (۹)

امنیت غذایی در خاورمیانه و ایران

طبق گزارش‌های بین‌المللی «خاورمیانه جزو نقاط آسیب‌پذیر در امنیت غذایی و سوء تغذیه است و هر چقدر در کشورهای منطقه بیکاری، فساد ادراک شده، فقدان خدمات اساسی، تهدید معیشت و تأثیر طولانی مدت خشکسالی و اعتراضات و ناآرامی‌های متناوب سیاسی –اجتماعی بیشتر است به همان میزان عواقب نامطلوب برای امنیت غذایی بیشتر است».(۹، ۱۰).

کتاب دیگری نوشته بابار و میرگانی (۲۰۱۴) که به امر «امنیت غذایی در خاورمیانه» می‌پردازد (۱۱) تلویحاً از موضع مخالف به موضوع امنیت غذایی می‌پردازد و تصریح می‌کند که برخی از سیاست‌گذاران، مانند موارد موجود در جمهوری اسلامی ایران، لبنان، سوریه و مصر امنیت غذایی را

براساس خودکفایی غذایی تعریف می‌کنند تا در مقابل شوک قیمت مواد غذایی (و تحریم در مورد ایران: مؤلف) بتوانند مقاومت بکنند؛ اما در بیشتر کشورهای جهان که دسترسی به بازارهای آزاد دارند لزوماً اینگونه نیست و مطابق گزارش سازمان غذا و کشاورزی استراتژی امنیت غذایی ترکیبی از افزایش بهره‌وری و باز بودن عمومی برای تجارت مؤثرتر از استراتژی که اساساً به بسته شدن مرزها متکی باشد خواهد بود. با این حال نتیجه‌گیری می‌کند که ایران بر اساس عرضه و تقاضای داخلی مواد غذایی به شرط داشتن آب به خودکفایی کالاهای کشاورزی نزدیک است (۱۰).

این کتاب تأکید دارد که توسعه‌یافتگی اقتصادی، اجتماعی و سطح فقر و امنیت غذایی با هم ارتباط تنگاتنگی دارند و رفع فقر و بهبود سطح امنیت غذایی تا حدود زیادی به کشاورزی پایدار بستگی دارد (۱۰).

ارتباط شرایط اقلیمی ایران با امنیت غذایی

سازمان محیط زیست (۲۰۱۶) گزارش می‌کند که از کل مساحت ۱۶۴/۸ میلیون هکتار ایران، ۸۶ میلیون هکتار (۵۲/۴ درصد) مراتع است. ۱۴/۲ میلیون هکتار (۸/۶ درصد) جنگل و ۳۲ میلیون هکتار (۱۹/۵ درصد) بیابان شامل زمین‌های شور برهنه می‌باشد. روند تغییرات مساحت اراضی کشاورزی کشور در دوره ۱۳۹۷-۱۳۶۷ نشان می‌دهد فشار به سمت کاهش سطح زیر کشت، بخشیِ از واقعیت تغییرات اقلیمی در ایران است و با محدودیت منابع فعلی نمی‌توانیم پیش‌بینی افزایش کشت داشته باشیم. **این محدودیت هم شامل چرخه خاک و هم منابع آب است** و تنها حدود ۱۲ درصد از این اراضی قابل کشت زیر زراعت است که عمدتاً به دلیل شرایط نامناسب خاک و آبیاری ناکافی است و تقریباً تنها ۱۸/۵ میلیون هکتار (۱۱ درصد) از کل مساحت کشور زیر کشت است که ۸/۵ میلیون هکتار آن آبی و ۱۰ میلیون هکتار دیم است(۱۲).

گزارش‌های دیگر میزان سطح کشت آبی درمقایسه با دیم را دوسوم به یک‌سوم نقل می‌کنند؛ اما همه اذعان دارند که کشور عمدتاً خشک است و شرایط رو به وخامت بیشتری است. (فصلنامه علمی و ترویجی هسته) قرار گرفتن ایران در منطقه خشک و نیمه خشک جهان و ویژگی‌های جغرافیایی آن، با رودخانه‌های فصلی وابسته به میزان بارندگی و درحالی‌که متوسط بارندگی سالانه ۲۴۰ میلی‌متر که کمتر از یک‌سوم میانگین بارندگی جهان است و حتی میزان بارندگی سالانه در بیابان‌های خشک داخلی کشور تنها به ۱۰ میلی‌متر می‌رسد(۱۰). این مشکل را به یک تهدید فرانسلی و تمدنی تبدیل می‌کند. کشاورزی در ایران تحت سلطه مقیاس کوچک است ولی امنیت غذایی با اینکه با اقتصاد خرد ارتباط تگاتنگی دارد ولی مبتنی بر اقتصاد کلان شکل می‌گیرد. بابار و میرگانی تأکید می‌کنند که به‌طورکلی، خودکفایی مواد غذایی، به‌ویژه در غذاهای اصلی گندم، برنج، مرغ و گوشت قرمز، هدف اصلی کشاورزی توسعه در ایران، به ویژه پس از انقلاب اسلامی بوده است. اگر چه این استراتژی ممکن است با اصول اساسی اقتصاد آزاد (تشویق یک رویکرد مبتنی بر تجارت بیشتر در مقابل رویکرد خودکفایی) سازگار نباشد، با این حال بحران غذایی سال ۲۰۰۸ و همچنین محدودیت‌های تجاری و تحریم این رویکرد را برای ایرانیان جدی‌تر کرده است و ما با اطمینان نسبتاً بالایی، استدلال می‌کنیم که ایران بسیار نزدیک به خودکفایی کالاهای کشاورزی براساس عرضه داخلی است؛ اما شرط مهم آن داشتن آب برای این منظور است (۱۰).

اما این برآورد در میزان آب‌بری این محصولات صحبتی نمی‌کند و با اینکه می‌دانیم این محصولات هدف میزان آب‌بری زیادی دارد و با توجه به دوران خشکسالی ممتد در ایران و مدیریت ضعیف منابع آبی در ایران این پیش‌بینی را شکننده می‌کند و اهمیت توجه ویژه حکومت با رویکرد امنیت همبسته آب، انرژی و زمین-غذا به حاکمرانی امنیت غذایی را دوچندان می‌کند.

حسین قریب (۱۳۹۰) در نوشتاری که یک دهه قبل برای مرکز تحقیقات استراتژیک نوشته است نشان می‌دهد اصلی‌ترین دغدغه، سیاست رسمی کشور در موضوع خودکفایی است؛ لذا اصلی‌ترین شاخصی را که در بررسی خود بکار می‌گیرد؛ شاخص نسبت واردات به تقاضای کل و همچنین نسبت تولید داخلی بخش کشاورزی به تقاضای کل جامعه است. بدین معنی که «با افزایش واردات ضریب امنیت غذایی کاهش و با افزایش تولید داخلی، ضریب امنیت غذایی افزایش خواهد یافت» و به صورت واضح امنیت غذایی را مساوی با میزان تولید داخلی مواد غذایی (گوشت، حبوبات، شکر، میوه، روغن...) در نظر می‌گیرد و عامل اصلی کاهش امنیت غذایی در کشور را سیاست‌های تعرفه، افزایش واردات، عدم توازن بین تولید و واردات و تراز منفی بازرگانی در محصولات نهاده و غذایی می‌داند. او از فریبایرن (۱۹۹۹) ذکر می‌کند که امنیت غذایی را نمی‌توان صرفاً براساس اهداف و دلایل اقتصادی و یا مزیت نسبی توجیه کرد؛ بلکه باید به عناصر مهم دیگری همچون عوامل سیاسی استراتژیک -اجتماعی نیز توجه کرد؛ اما او در این نگاه از موضوع امنیت آب و شرایط آبی کشور یعنی از طرف دیگر ترازو صحبتی نمی‌کند که یک دهه بعد موجب چالش بزرگ زیستی و امنیت غذایی کشور شده است و اینکه آیا کالایی استراتژیک‌تر از آب در دنیای کنونی وجود دارد؟

تحلیل مطالعات و میزان توجه به وضعیت امنیت غذایی در کشور توسط نظام سیاست‌گذاری

موضوع امنیت غذایی به سه سطح شامل: سطح کلان در سطح تأمین سیلو، سطح خرد در سطح تأمین سبد خانوار و ریز در سطح تغذیه سلولی تقسیم می‌شود. اختیارات و مسئولیت و پاسخگویی سطح کلان امنیت

غذایی به ارکان بالادست حکومت چون شورای عالی امنیت ملی، بانک مرکزی، سازمان برنامه و وزارت جهاد کشاورزی، وزارت بازرگانی و اتاق‌های بازرگانی باز می‌گردد و سطح خرد در سطح سبد خانوار به همراهی سلامت غذا از وظایف مشترک وزارت جهاد کشاورزی و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی کشور با نقش ویژه سازمان دارو و غذا و سطح ریز وتغذیه سلولی آن به مؤسسات دانشگاهی، پژوهشی و انستیتو تحقیقات غذایی و تغذیه در کشور بر می‌گردد. اگر چه دبیرخانه شورای عالی سلامت و امنیت غذایی متولی حاکمیتی هر دو سطح کلان و خرد موضوع است؛ اما دبیرخانه آن در وزارت بهداشت فاقد چنین اختیار و اطلاعات و ابزار مطالعه و مداخله است و به همین دلیل موضوع سیاست‌گذاری کلان امنیت غذایی کشور فاقد نظام اداره کرد متناسبی در کشور است و این خود عامل بسیاری از نابسامانی‌ها در حوزه امنیت غذایی است.

باوجود اینکه مطالعات زیادی را در سطح امنیت غذایی سطح خرد و ریز اعم از مطالعات سبد خانوار و تن سنجی در دانشگاهای علوم پزشکی شاهد هستیم؛ اما مطالعات امنیت غذایی کلان در دانشکده‌ها و مراکز مطالعاتی علوم غذایی، جامعه شناسی، قوم شناسی، علوم سیاسی و سیاست‌گذاری را بسیار کمتر شاهدیم و از موسسات حاکمیتی و آموزشی و پژوهشی و سازمان‌های دولتی مربوط به موضوع نیز که می‌توانند خوراک کافی برای مجامع سیاست‌گذاری و سیاستگذاران ارشد کشوررا ایجاد کند کار درخوری مشاهده نمی‌شود. در ضمن باید توجه داشت که ناامنی غذایی همیشه با گرسنگی همرا ه نیست و همین دلیل گاه شناخت آن مشکل است. دانشی-مسکونی و همکاران(۱۳) در مطالعه خود این موضوع را گزارش کرده‌اند که «حدود نیمی از جمعیت از امنیت غذایی برخوردار بودند. ناامنی غذایی بدون گرسنگی بیشتر از ناامنی غذایی با گرسنگی بود». به همین دلیل توصیه کرده‌اند که «یک سیستم ارزیابی ناامنی غذایی مستمر برای حمایت از سیاست‌های مبتنی بر شواهد و برنامه‌ریزی مداخلات برای افزایش امنیت غذایی در مناطق مختلف مورد ایجاد شود» (۱۳).

از معدود مطالعاتی که نگاه نسبتاً اجتماعی‌تری به موضوع امنیت غذایی داشته‌اند می‌توان به مطالعات تیم‌های بهزادفر، توتونچی و شکوری بصورت نمونه اشاره کرد.

بهزادفر و همکاران (۲۰۱۶) با یک مطالعه نظام‌مند و ابر تحلیل ۳۱ مطالعه را بررسی کرده‌اند و در مجموع شیوع ناامنی غذایی ۴۹ درصد در بین خانوارها، ۶۷ درصد در کودکان، ۶۱ درصد درصد در مادران، ۴۹ درصددر نوجوانان و ۶۵ درصد در سالمندان در کشور ذکر و نتیجه‌گیری کرده‌اند که شیوع ناامنی غذایی در ایران بالاست. همچنین گروه‌های متوسط و پایین اجتماعی-اقتصادی را با امنیت اقتصادی پایین‌تر و نیازمند توجه بیشتر ذکر کرده‌اند(۱۱).

مطالعات توتونچی و همکاران نشان می‌دهد که سطح ایمنی غذایی افراد در رفتار غذایی آن‌ها مشهود است یا آن را شکل می‌دهد. آن‌ها ذکر می‌کنند که «میانگین فراوانی مصرف ماهانه گوشت، لبنیات، میوه‌ها، سبزیجات و برنج در گروه ناایمن غذایی به‌طور معنی‌داری کمتر است، درحالی‌که میانگین فراوانی مصرف نان در گروه ناایمن غذایی به‌طور معنی‌داری بیشتر است. شرکت‌کنندگان در گروه ناایمن کمتر به مصرف میوه، سبزیجات، لبنیات، برنج و گوشت تمایل دارند». (۱۴).

شکوری و همکاران نیز بیان می‌کنند که امنیت غذایی در ایران از اهداف اصلی سیاست‌های روستایی و کشاورزی پس از انقلاب بوده است. این مطالعه اذعان می‌دارد درحالی‌که سیاست‌های کشاورزی می‌توانست امنیت غذایی کشور را به میزان قابل توجهی در سطح ملی بالا ببرد؛ اما عمدتاً به دلیل نابرابری‌های پایدار از قبل موجود در جامعه، (درآمد، ثروت و غیره) نتوانست شرایط مناسبی را برای دسترسی به غذا در سطح خانوار ایجاد کند.(۱۵). شرایط سال‌های گذشته کشور نشان می‌دهد که خودکفایی در کشت گندم نیز به تنهایی کافی نیست وقتی که زیرساخت‌های آن پایدار نباشد و بدون انسجام سیاستی در حوزه امنیت غذایی از جمله ما بین سیاست‌های تولید و سیاست‌های قیمت‌گذاری محصول «با وجود تولید گندم کافی در کشور دولت نیازمند واردات گندم شده است».

ناامنی غذایی و بار بیماری‌ها

نکته حائز اهمیت دیگر، ارتباط ناامنی غذایی در ایجاد یا تشدید بعضی از بیماری‌ها و افزایش بار بیماری‌ها در کشور است. در همین رابطه ارتباط ناامنی غذایی و سوءتغذیه با بیماری‌های فشار خون بالا، بیماری عروق کرونر قلب ، هپاتیت، سکته مغزی، سرطان، آسم، دیابت، آرتریت، بیماری مزمن انسدادی ریه و بیماری کلیوی شناخته شده است. ببینید کار مهدوی روشن و همکاران(۱۱۶).

باید اذعان داشت که ناامنی غذایی غیر از اینکه کل جمعیت کشور را می‌تواند درگیر کند ولی در جمعیت‌های آسیب‌پذیر چون کودکان که در سنین رشد فیزیکی و شناختی و روانی هستند؛ می‌تواند در ضمن قرار گرفتن در پرده غفلت سیاست‌گذار آثار بسیار شکننده‌تری داشته باشد(۱، ۱۷، ۱۸).

تأثیر کووید-۱۹ بر امنیت غذایی در کشورهای درحال‌توسعه

گزارش جهانی ۲۰۲۰ درباره بحران‌های غذایی (GRFC) که به تازگی منتشر شده است؛ اذعان می‌دارد که در زمان ظهور همه‌گیری ویروس کرونا (کووید-۱۹)، نزدیک به ۹۰۰ میلیون نفر در سراسر جهان به غذای کافی و سالم دسترسی نداشتند. به همین دلیل است که چالش کنونی برای امنیت غذایی بسیار جدی است. در این جمعیت فاقد غذای کافی، حداقل ۱۵۵ میلیون نفر از کمبود شدید مواد غذایی رنج می‌برند و وضعیت آنها ممکن است با پیشرفت همه‌گیری به شدت بدتر شود.

با گسترش کووید-۱۹ در کشورهای درحال‌توسعه، بیم آن می‌رود که عواقب گسترده‌ای بر سلامت و معیشت داشته باشد. امنیت غذایی مهم‌ترین و حیاتی‌ترین جنبه توسعه پایدار است. بخش کشاورزی ستون فقرات اقتصاد را تشکیل می‌دهد و معیشت بخش بزرگی را در کشورهای در حال توسعه تأمین می‌کند. بنابراین، اختلال در امنیت غذایی و بخش کشاورزی تأثیرات گسترده‌ای بر این کشورها خواهد داشت.

GRFC (۲۰۲۰) داده‌های به موقع در مورد مشکلات حاد گرسنگی در سراسر جهان را با جزئیات بر اساس منطقه و کشور ارائه می‌دهد. این گزارش اشاره می‌کند که همه‌گیری کووید-۱۹ ممکن است باعث وخامت بیشتر در وضعیت جمعیت‌هایی شود که امنیت غذایی حاد یا بحرانی دارند. GRFC اشاره می‌کند که به دلیل کووید-۱۹ تعداد آنها ممکن است به طور قابل‌توجهی افزایش یابد و البته مشکلات امنیت غذایی فراتر از این مناطق حیاتی است و در محله‌های فقیرنشین شهرهای بزرگ، جایی که کووید-۱۹ مشاغل و درآمدها را از بین برده است به وجود می‌آید. کلید امنیت غذایی دسترسی مستمر و نظام‌مند به مواد غذایی است که از نظر کمیت و کیفیت کافی باشد. در مورد کووید-۱۹، مشکل دسترسی نه به دلیل کمبود مواد غذایی؛ بلکه به دلیل کاهش ناگهانی و فاجعه بار درآمد (و اشتغال) است. این وضعیت در بسیاری از کشورهای در حال توسعه وجود دارد؛ اما در کشورهای پیشرفته‌تر نیز مشاهده می‌شود. تأثیرات کووید-۱۹ بر امنیت غذایی جهانی و نظام‌مند است، اما تأثیرات محلی نیز وجود دارد که باید در نظر گرفته شود. یک تضاد امنیت غذایی این است که هر چه جمعیت فقیرتر و آسیب‌پذیرتر باشد، نیاز به پاسخگویی برای تأمین نیازهای غذایی آنها در سطح محلی بیشتر است. تعامل با بازارهای این گروه‌های جمعیتی ضعیف و نامنظم ضروری است. این یک ملاحظات اساسی در هنگام اقدام و تصمیم‌گیری در مورد نحوه و مکان اجرای انواع مختلف پشتیبانی است.این گزارش تخمین زده است که حدود ۴۳ میلیون نفر در سال ۲۰۱۹ در ۱۰ کشور در خاورمیانه و آسیای جنوب/جنوب شرقی به شدت در ناامنی غذایی بسر برده و نیازمند کمک فوری بوده‌اند؛ اگرچه این گزارش تأثیر کووید-۱۹ در اکثر کشورهای خاورمیانه را یک به یک بررسی کرده است ولی متاسفانه ایران بدلیل فقدان داده‌های قابل استناد از مطالعه حذف شده است.

گزارش GRFC ادامه می‌دهد که در این مقطع ابتدا باید به بازار مواد غذایی جهان نگاه کنیم. باید اذعان کنیم که درحال‌حاضر هیچ مشکلی برای تأمین محصولات کشاورزی وجود ندارد. به‌طورکلی، جهان در سال ۲۰۲۰ برداشت‌های خوبی داشته و همچنان انتظار دارد. خوشبختانه، بازارهای کشاورزی -حداقل هنوز -شوک‌های بزرگی را نشان نمی‌دهند و به‌طورمعمول در حال پاک شدن هستند. مشکل در سمت تقاضا است، در دسترسی به بازارها که متغیر کلیدی امنیت غذایی است. انزوای ضروری (قرنطینه) و اقدامات فاصله‌گذاری اجتماعی، همراه با دوره‌های وحشت، اشتغال و درآمد میلیون‌ها نفر به‌ویژه افرادی را که در خدماتی مانند گردشگری، حمل‌ونقل و رستوران‌ها، مراکز ورزشی و سرگرمی فعالیت می‌کنند، تضعیف کرده است. تجارت نیز آسیب دیده است، به‌ویژه شرکت‌های کوچک و خرد، همراه با کارگران غیررسمی و خوداشتغالی که نه تنها از بیکاری ناگهانی رنج می‌برند؛ بلکه از کمبود شدید درآمد برای رفع اساسی‌ترین نیازهای خود رنج می برند، که از غذا شروع می‌شود. در نهایت، جمعیتی از افراد آواره و کارگران مهاجر، به ویژه کارگران کشاورزی وجود دارد که بلافاصله از فقیر شدن رنج می‌برند و در عین حال، برداشت محصولاتی را که به چیدن آنها کمک می‌کنند، در معرض خطر قرار می‌دهند. حواله‌های ارسالی به خانواده‌های آنها در کشورهای مبدأشان، حداقل تا حدی، از بین رفته است.

این تأثیرات منفی کوتاه‌مدت با تأثیر گسترده فروپاشی اقتصادی تشدید و وارد یک دور باطل می‌شود که به محض ایجاد، شکستن آن آسان نخواهد بود. آخرین محاسبات توسط آژانس‌های چندجانبه پیشرو به سناریوی بسیار بدبینانه اشاره می‌کند. کشورهای گروه ۲۰ همگی وارد یک رکود اقتصادی عمیق می‌شوند و به‌طور متوسط، کاهش حدود ۵- یا -۶ درصد تخمین زده می‌شود. اکنون جای تعجب نیست که سال ۲۰۲۰ بدترین عملکرد اقتصادی را در تقریباً صد سال گذشته ثبت کند.

مطالعات تجربی - محیطی در دنیا در دوره کرونا تأثیر شدید همه‌گیری در کاهش امنیت غذایی به‌ویژه در گروه‌های آسیب‌پذیر اقتصادی را نشان داده است که به عنوان مثال به چند نمونه اشاره می‌شود.

مطالعه مبسوطی که در یمن توسط روبرت در سال ۲۰۲۱ انجام شده است هنگامی که از پاسخ‌دهندگان در نظرسنجی خانوار خواسته شد تا حوزه‌های اصلی زندگی خود را که بیشتر تحت تأثیر کووید-۱۹ قرار گرفته است، شناسایی کنند، بیشترین مناطق گزارش شده درآمد و معیشت (۸۴ درصد)، غذا/تغذیه (۵۸ درصد)، آموزش (۴۰ درصد) بود (۱۹).

یزدان پناه و همکاران (۲۰۲۱) مطالعه‌ای را در میان خانواده‌های روستایی برای تعیین میزان تاثیر کووید-۱۹ بر امنیت غذایی انها انجام داده‌اند که نتایج وضعیت امنیت غذایی، نشان‌دهنده وضعیت بسیار ناامن غذایی در میان خانوارهای روستایی مورد مطالعه است. این مطالعه نشان می‌دهد که مهم‌ترین دارایی‌های تأثیرگذار بر امنیت غذایی خانوارهای روستایی تحت کووید-۱۹ به ترتیب دارایی‌های مالی، روانی، فیزیکی و دارایی‌های انسانی است (۲۰). نتایج نیازمند سیاست‌گذاری توسعه روستایی برای افزایش معیشت و امنیت غذایی در جوامع روستایی در طول همه‌گیری کووید-۱۹ و بعد از آن است.

بحث و نتیجه‌گیری

شرایط جهان امروز فوریت تحول گسترده‌تر سیستم‌های غذایی مورد نیاز را که درحال‌حاضر در مرکز توجه جهانی است؛ اجتناب ناپذیر می‌کند. تمرکز براهداف توسعه پایدار (SDGs) بین نسلی و بررسی ارتباط بین تغییرات محیطی و امنیت غذایی و همچنین ارتباط و نیاز به در نظر گرفتن مدیریت منابع طبیعی، به ویژه آب، خاک و جنگل و بحث‌های جاری در مورد تغییرات آب و هوایی برای درک مباحث امنیت غذایی ضروری است(۴). واقعیت‌های روزمره مردم محلی نیز از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

تجربیات جهانی و نیازهای محلی باعث می‌شود که برای بازگشت به مسیر دستیابی به هدف SDG ۲/۱، برای ایجاد اطمینان از دسترسی به غذای سالم، مقوی و کافی برای همه مردم در تمام طول سال و تأمین هدف SDG ۲/۲، یعنی ریشه‌کن کردن همه انواع سو تغذیه، بر مسیرهای تحول و انسجام سیاست که بیشتر در پرداختن به کنترل محرک‌های منفی اصلی که درافزایش اخیر گرسنگی و کندی پیشرفت به سمت کاهش انواع اشکال سو تغذیه مؤثر بوده‌اند، تمرکز کنیم.

درحالی‌که بیماری همه‌گیری کووید-۱۹ و تأثیرات آن یک چالش عظیم برای جهان بوده است؛ اما اگر ما به اقدامات قاطع تر برای تغییر مسیر متعهد نشویم، ممکن است مواجه با وقایع ناخواسته بسیاری در آینده باشیم. همانطور که گزارش‌های جهانی نشان داده است (فائو ۲۰۱۷-۲۰۲۱)، مهم‌ترین عوامل تهدیدکننده امنیت غذایی و تغذیه با سایر سیستم‌ها از جمله سیستم‌های بهداشتی و زیست محیطی ارتباط داشته و دارای تأثیرات چرخه‌ای بر روی همدیگر هستند. این ارتباطات چرخه‌ای به هم پیوسته، به افزایش ناامنی غذایی و سوءتغذیه کمک می‌کند و منجر به آسیب‌پذیری فعلی و آینده همه سیستم‌ها می‌شود. این پیشران‌های اصلی هر کدام خط سیر یا چرخه خاص خود را دارند که اطمینان از تداوم وقوع آنها را تضمین می‌کند و حتی می‌تواند در سال‌های آینده بدتر شود. بنابراین، برای ایجاد انعطاف‌پذیری در برابر تأثیرات منفی آنها بر امنیت غذایی و تغذیه، اقدامات جسورانه و گسترده‌تری در جهان و به‌خصوص کشورهای درحال‌توسعه که دارای ریسک بالای نا امنی غذایی هستند، لازم است (۶،۵).

راه‌حل خروج از بحران، در تحول در این سیستم‌های غذایی نهفته است و برای انجام این کار در حال حاضر شتابی در جهان وجود دارد. اجلاس سیستم‌های غذایی سازمان ملل متحد ۲۰۲۱ شش مسیر ذیل را شناسایی کرده است که به تنهایی یا اغلب به صورت ترکیبی، به‌طور خاص تأثیرات منفی مهم‌ترین عاملان افزایش گرسنگی اخیر و کند شدن پیشرفت را کاهش می‌دهد تا سو تغذیه را در انواع مختلف آن کاهش دهد.

۱. کاهش تضاد و جنگ؛
۲. افزایش انعطاف‌پذیری آب و هوا؛
۳. تقویت مقاومت آسیب‌پذیرترین افراد؛
۴. کاهش هزینه غذاهای مغذی؛
۵. مقابله با فقر و نابرابری های ساختاری؛
۶. تقویت محیط غذایی و تغییر رفتار مصرف‌کننده

چالش‌های پیچیده امنیت غذایی و تغذیه خواستار هم‌افزایی و انسجام بیشتر در تدوین و اجرای سیاست‌ها در بخش‌های مختلف است که توسط سرمایه‌گذاری‌های استراتژیک بیشتری از دو بخش دولتی و خصوصی پشتیبانی می‌شود، که این امر مهمی برای جلوگیری از نتایج نامطلوب است. این بدان معنی است که راه‌حل‌های مبتنی بر سیلو و مخازن مواد غذایی دیگر یک گزینه اثربخش نیستند. آنچه مورد نیاز است شبکه یکپارچه‌ای از سیاست‌ها، سرمایه‌گذاری‌ها و قانون‌گذاری است که در مسیرهای خاص تحول مورد نیاز در هر زمینه می‌بایست ساخته و پرداخته شوند، که می‌تواند به طور خاص امنیت غذایی و چالش‌های تغذیه‌ای پیش‌رو را حل کند(۵).

تداوم نابرابری‌های اقتصادی اجتماعی و فقر یک مسئله اساسی است- مسئله‌ای که هر فرآیند تحول در سیستم‌های غذایی قادر به نادیده گرفتن آن نیست. «**این امر نیاز به افراد آسیب پذیر و حاشیه نشین از لحاظ تاریخی را با دسترسی بیشتر به منابع تولیدی، فناوری و نوآوری برای تقویت آنها برای تبدیل شدن به عوامل تغییر به سمت سیستم‌های غذایی عادلانه و پایدار، افزایش می‌دهد.** نابرابری‌ها و درآمد پایین که بسیاری از افراد آسیب‌پذیر با آن روبرو هستند باید خاتمه یابند.

موضوع سیاست‌گذاری حوزه کلان امنیت غذایی در کشور نیازمند داشتن مرجع حکمرانی بالادست و آگاه از شواهد و با ظرفیت بالای تحلیل داده‌های چند بخشی و به‌کار گرفتن چشم‌انداز آمایش سرزمینی و برخوردار از انسجام سیاست (Policy coherence) در حکمرانی عمومی و حکمرانی غذا و دارای اختیارات مدیریت مداخله مرتبط با داده سنجی‌های حوزه خرد و تن، برای طراحی و هدایت اجرای سیاست‌های منسجم است. رویکردهای سیستمی نیز مورد نیاز است، مانند رویکردهای فضایی- سرزمینی، رویکردهای اکوسیستم‌ها، سیستم‌های غذایی مردم بومی و مداخلات که به طور سیستمی شرایط بحران طولانی را برطرف می‌کند. کشور ما برای عبور از بحران‌ها و تأمین حکمرانی امنیت غذایی، امنیت آب و امنیت سلامت نیازمند درک عمیق امنیت همبسته نظام‌مند و ایجاد انسجام سیاستی است.

منابع

1. Alipour B, Abbasalizad Farhangi M, Asghari S, Amirkhizi F, Dahri M, Abedimanesh N, Farsad-Naimi A, Hojegani S. Child-specific food insecurity and its sociodemographic and nutritional determinants among Iranian schoolchildren. Ecol Food Nutr 2016; 55(3): 231-40.
2. Okumu B, Kehbila AG, Osano P. A review of water-forest-energy-food security nexus data and assessment of studies in East Africa. Current Research in Environmental Sustainability 2021; 3: 100045.
3. FAO (2019): Safeguarding against economic slowdowns and downturns. Rome: FAO (The state of food security and nutrition in the world, 2019).
4. Kang Y, Baidya A, Aaron A, Wang J, Chan C, Wetzler E. Differences in the Early Impact of COVID-19 on Food Security and Livelihoods and in Rural and Urban Areas in the Asia Pacific Region. Curr Dev Nutr 2021; 5(Suppl 2): 229.
5. FAO (2021): The State of Food and Agriculture 2021: FAO.
6. FAO (2017): FAO Publications catalogue; 2017.
7. FAO (2018): Building climate resilience for food security and nutrition. Rome: FAO (The state of food security and nutrition in the world, 2018).
8. FAO (2020): World Food and Agriculture - Statistical Yearbook: FAO.
9. Ashley John M. Food security in the developing world John M. Ashley. Amsterdam, Boston: Academic Press is an imprint of Elsevier; 2016.
10. Babar Z, Mirgani S. Food security in the Middle East. London: Hurst; 2014.
11. Behzadifar M, Behzadifar M, Abdi S, Malekzadeh R, Arab Salmani M, Ghoreishinia G, et al. Prevalence of Food Insecurity in Iran: A Systematic Review and Meta-analysis. Arch Iran Med. 2016; 19(4): 288-94.
12. Department of Environment Deputy for Natural Environment and Biodiversity. Revised National Biodiversity Strategies and Action Plan (NBSAP2) - Islamic Republic of Iran 2016-2030. Available in: https://www.cbd.int/doc/world/ir/ir-nbsap-v2-en.pdf
13. Daneshi-Maskooni M, Shab-Bidar S, Badri-Fariman M, Aubi E, Mohammadi Y, Jafarnejad S, Djafarian K. Questionnaire-based Prevalence of Food Insecurity in Iran: A Review Article. Iran J Public Health 2017; 46(11): 1454-1464.
14. Tutunchi H, Ebrahimi-Mameghani M, Asghari-Jafarabadi M, Farrin N, Tabrizi S, Vaghef-Mehrabany E, et al. Is the modified household food security survey (HFSS) questionnaire a practical tool for screening food insecurity? Evidence from northwest of Iran. BMC Public Health 2020; 20(1): 883.
15. Shakoori A. Food Security and the Access Problem in Iran. In NAMEH-YE OLUM-E Ejtemai New; 2005. Available at: https://www.sid.ir/En/Journal/ViewPaper.aspx?ID=38865.
16. Mahdavi-Roshan M, Vakilpour A, Mousavi SM, Ashouri A. Dietary diversity and food security status among heart failure patients in the north of Iran. BMC Nutr. 2021; 7(1): 31.
17. Shahraki SH, Amirkhizi F, Amirkhizi B, Hamedi S. Household Food Insecurity Is Associated with Nutritional Status among Iranian Children. Ecol Food Nutr 2016; 55(5): 473-90.
18. Moradi S, Mirzababaei A, Mohammadi H, Moosavian SP, Arab A, Jannat B, Mirzaei K. Food insecurity and the risk of undernutrition complications among children and adolescents: A systematic review and meta-analysis. Nutrition 2019; 62: 52-60.
19. Roberts, Justine: COVID-19-Impact-Summary-Report-CARE-Yemen-27-September-2021.
20. Yazdanpanah M, Tajeri Moghadam M, Savari M, Zobeidi T, Sieber S, Löhr K. The Impact of Livelihood Assets on the Food Security of Farmers in Southern Iran during the COVID-19 Pandemic. Int J Environ Res Public Health 2021; 18(10):5310.

Opinion

Food Security and Nutrition Policies in the World and in Iran: View on the Impact of the Covid-19 Epidemic Challenges

Hamid Bohlogi[1*]

1. ***Corresponding Author:** Visiting Professor of Public Policy, Tehran University Advisor to the Secretariet of High Coruncil for Health and Food Security, Ministr of Health and Medical Education, Tehran, Iran, dr.bohloli@gmail.com

Abstract

Background: Food security has decreased, during the Covid-19 epidemic, especially in developing countries, and its adverse effects have been appeared on the population health of these countries. The purpose of this article is to attract attention of policy makers and stakeholders to understand the biological realities and the increasing risks of food insecurity, especially during the epidemic for health and national security to do appropriate action. This manuscript discusses the role of governance and different levels of policy making in order to improve food security.

Methods: This article was prepared by "Scoping Review" of the literature and free perception of scientific documents and reports of international organizations with summarized, translation and analysis of them.

Results: Factors which affect food insecurity such as environmental, political, social, population growth and Covid-19 epidemics in the global food security trend were introduced. Also, food security subjects of the developing countries were discussed and strategic policies for the development of food security in the country were analyzed.

Conclusion: The world is going toward more food insecurity and makes worse by the Covid-19 pandemic. Developing countries will be faced at more risk of food insecurity in the future. Health security requires food security, and in order to achieve food security, more synergy in the development and implementation of policies in different sectors are needed, which must be supported by more strategic investments from both the public and private sections. Water security is necessary for food security, and in order to overcome crises and provide food security governance, water security and health security, our country needs a deep understanding of systematic security and policy coherence.

Keywords: Covid-19, Developing Countries, Food Security, Nutrition Policy